RETSMØDERAPPORT
i sag 291/87 *

I — Faktiske omstændigheder

1. Ifølge pos. 99.02 i Den Fælles Toldtarif af 28. juni 1968 er originale stik, tryk og litografier fritaget for told. Bestemmelse 2 til kapitel 99, »kunstværker, samlerobjekter og antikviteter« i denne tarif (EFT L 172, s. 360) angiver, at der ved »originale stik, tryk og litografier« i pos. 99.02 forstås direkte aftryk i sort og hvidt eller i farve af en eller flere plader, der af kunstneren helt er udført i hånden, uanset hvilken teknik og hvilket materiale han har anvendt, dog således at der ikke må være benyttet nogen mekanisk eller fotomekanisk proces.

2. Ifølge de forklarende bemærkninger til Toldsamarbejdsrådets nomenklatur (anden udgave) vedrørende pos. 99.02 bevirker overførelsesteknikken, en proces, der anvendes af den kunstner, der fremstiller litografiet, og som først tegner sit motiv på et papir, der kaldes overføringspapir, for ikke at skulle arbejde med en tung og uhåndterlig sten, ikke, at de litografier, der trykkes på denne, mister deres originale karakter, såfremt de øvrige betingelser i pos. 99.02 er opfyldt. Ifølge samme bemærkning er det relativt ringe antal aftryk — sædvanligvis ikke over 60 — et kriterium, der kan give vejledning ved sondringen mellem den originale artikel og en kopi, en forfalskning eller en reproduktion.

3. Ifølge de almindelige bemærkninger til kapitel 49, »bøger, aviser, billeder og andre tryksager«, i de forklarende bemærkninger til Toldsamarbejdsrådets nomenklatur betegnes litografi som en mekanisk trykkeproces. I disse almindelige bemærkninger udelukkes imidlertid varer henhørende under kapitel 99.

4. Den 29. juni 1981 frembød firmaet Volker Huber (herefter benævnt »Volker Huber«), sagsøgeren i hovedsagen, for Hauptzollamt Frankfurt am Main 10 000 billedtryk til fri omsætning, som firmaet betegnede som »originale litografier, kode nr. 9902 000 00«. Det fremgår af den faktura, der var vedlagt toldangivelsen, og som var udfærdiget af ateliet for kunstlitografier Matthieu AG, Dielsdorf / Zürich, at der var blevet trykt henholdsvis 8 400 og 4 500 eksemplarer af Bruno Brunis arbejder (Orchidéa I og II). Hauptzollamt tariferede varen under kode 4911 930 90 (»trykte billeder«) og opkrævede told på 3,1% med den begrundelse, at de pågældende billeder ikke var signeret i hånden og ikke indeholdt oplysninger om oplag og tryknummer, og at oplaget desuden var for stort.

5. Volker Huber indbragte denne afgørelse for Hessisches Finanzgericht. Under sagens behandling indhentede denne ret en sagkyndig udtalelse. Ifølge den udmeldte sagkyndige var det eksemplar, der blev forelagt ham, ikke et litografi trykt ved hjælp af en

* Processprog: Tysk.

håndpresse, men et litografi fremstillet ved en mekanisk udvidet fremgangsmåde, hvorunder papiret automatisk blev lagt på stenen, stenen automatisk indfarvet og trykket i videst muligt omfang gennemført mekanisk over en trykplade. For at opnå et flerfoldstryk blev kunstnerens forelæg flere gange overført ved hjælp af en omtrykningsproces, således at trykningen først blev udført fra berlinerpapir på stenen, dernæst på ny fra stenen på papiret og således videre, indtil det ønskede antal flerfoldstryk var nået.

6. Hessisches Finanzgericht fandt, at tvisten nødvendiggjorde en stillingtagen til fortolkningen af den pågældende fællesskabsforordning, navnlig med hensyn til den franske udgave af bestemmelse 2 til Den Fælles Toldtarifs kapitel 99, og besluttede derfor ved kendelse af 24. august 1987 i henhold til EØF-Traktatens artikel 177 at udsætte sagen, indtil EF-Domstolen havde truffet præjudicielle afgørelse om følgende spørgsmål:

»1) Skal tryk også anses for 'originale litografier' i den i pos. 99.02 forudsatte betydning (bestemmelse 2 til Den Fælles Toldtarifs kapitel 99), når trykningen ikke er sket ved hjælp af en håndpresse, men det papir, der skulle trykkes, automatisk blev lagt på stenen, stenen automatisk blev indfarvet og trykningen skete mekanisk ved hjælp af en trykplade, skønt aftryksprocessen med sin mekaniske karakter er til hinder for en sådan tarifering ifølge den tyske udgave af bestemmelse 2 til kapitel 99?

2) I bekræftende fald: Skal sådanne tryk ikke længere anses for originale, når en af kunstneren på overføringspapir (berlinerpapir) udfærdiget tegning for at opnå en 'flerfoldsudnyttelse' ved hjælp af en omtryksproces flere gange bliver aftrykt fra papiret på stenen, fra stenen på papiret og derfra igen på stenen, indtil det ønskede antal flerfoldstryk er nået?

3) Afhænger bedømmelsen af et litografi som original også — jfr. herved de forklarende bemærkninger til TSR-nomenklaturen vedrørende pos. 99.02 — af, at der kun fremstilles et relativt ringe antal aftryk — sædvanligvis ikke over 60 — af et motiv? Er oplag på 8 400 eller 4 500 stk. under alle omstændigheder til hinder for tariferingen som original litografi?«

7. Hessisches Finanzgerichts kendelse blev registreret på Domstolens Justitskontor den 28. september 1987.

8. I henhold til artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen er der afgivet skriftlige indlæg den 22. december 1987 af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent Jörn Sack og den 23. december 1987 af firma Volker Huber, sagsøgeren i hovedsagen, ved advokat Werner Schwinn, Frankfurt.

9. På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

10. I henhold til procesreglementets artikel 95, stk. 1 og 2, har Domstolen ved beslutning af 12. oktober 1988 henvist sagen til Anden Afdeling.

II — Skriftlige indlæg indgivet for Domstolen

1. *Volker Huber*, sagsøgeren i hovedsagen, er af den opfattelse, at der i det foreliggende tilfælde klart er tale om originale litografier under pos. 99.02.

a) Fremstilling af »originale litografier« kræver altid til den egentlige trykning en mekanisk proces, hvor en løfteeffekt er nødvendig for ved pres at bringe papirarket i kontakt med stenen. Forbudet i Toldtariffen mod en mekanisk eller fotomekanisk proces angår ikke den egentlige trykning, men udelukkende den måde, hvorpå kunstneren fremstiller pladerne. Ifølge de tyske kommentarer til Toldtariffen er det arbejdet på trykpladen, som begrunder toldfritagelsen.

Den forbindelse, der opstilles mellem begrænsningen »nogen mekanisk eller fotomekanisk proces« og udtrykket »aftryk«, har ingen mening, fordi der ikke findes nogen trykkeproces, der ikke er mekanisk eller fotomekanisk. Derimod findes der mekaniske eller fotomekaniske processer til fremstilling af pladerne.

Volker Huber er af den opfattelse, at hvis man betragter den oprindelige franske ordlyd af pos. 99.02, fremgår forbindelsen mellem udtrykket »mekanisk eller fotomekanisk proces« og pladen klart ved selve sætningens konstruktion. Firmaet har desuden henvist til ordlyden af Bruxelles-nomenklaturen fra 1949, som omtalte aftryk, der var trykt direkte og fuldt ud i hånden med en eller flere plader, der af kunstneren helt var udført i hånden og signeret og nummeret af denne. I den forkortede Bruxelles-nomenklatur af 1960 er udtrykket »og helt udført i hånden« udgået, således at et tryk, som ikke var trykt i hånden, også kunne være en original.

Ifølge sagsøgeren i hovedsagen har det tyske finansministerium tilsluttet sig den her fremstillede fortolkning ved en instruks gældende fra 1. januar 1984, idet det heri henviser til udførelse i hånden af plader som kriterium for, at et stik er originalt.

b) Volker Huber har med hensyn til spørgsmålet om trykning ved hjælp af overføringspapir anført, at denne trykning altid har været den sædvanlige proces inden for litografi.

c) Med hensyn til oplaget er toldfritagelsen hverken i henhold til Toldtariffen eller i henhold til de forklarende bemærkninger begrænset til et lille oplag. De schweiziske toldmyndigheder har anerkendt originale stik med et oplag på 10 000 eksemplarer som »originale stik«.

2. Efter *Kommissionens* opfattelse fører en streng fortolkning af bestemmelse 2 til kapi-

tel 99 og de forklarende bemærkninger til Toldsamarbejdsrådets nomenklatur nødvendigvis til den konklusion, at de pågældende litografier ikke er originale litografier, for

a) til forskel fra teknikken for overføring til stenen af et motiv tegnet på overføringspapir, som nævnes i de forklarende bemærkninger, kan den beskrevne omtrykningsteknik ikke længere anses for en direkte trykning med en plade, der er udført i hånden af kunstneren;

b) der er anvendt en mekanisk trykkeproces;

c) efter sædvanlige begreber berøver et oplag på adskillige tusinde eksemplarer et kunsttryk dets karakter af original.

a) Kommissionen har for det første behandlet den nøjagtige art af den anvendte omtrykteknik for at afgøre, om de opnåede aftryk er trykt med plader, som kan anses for at være helt udført i hånden af kunstneren. Det fremgår ifølge Kommissionen, at efter de første aftryk, der er trykt med en plade udført i hånden, er resten af oplaget blevet udført på grundlag af plader, som ikke længere er det direkte resultat af kunstnerens arbejde i hånden, men af anvendelse af en reproduktion på overføringspapir, som igen er opnået ved trykning. Trykningen sker ikke længere direkte med plader udført i hånden.

Den pågældende teknik er forskellig fra den overførelsesteknik, der er tilladt i henhold til de forklarende bemærkninger til Toldsamarbejdsrådets nomenklatur. Ifølge Kommissionen beror den valgte proces' særlige karakter på, at tegningen ikke overføres fra overføringspapiret på stenen, før trykningen påbegyndes, men når denne allerede er begyndt, og at den i virkeligheden indskydes mellem flere oplag. Mens trykningen foregår, fremstilles der en ny kopi, som dernæst overføres til en ny sten og således igen muliggør trykning af en ny række aftryk. På denne måde er det muligt enten at arbejde med flere trykpresser, der fungerer samtidigt, eller at opnå en betragtelig forøgelse af det antal aftryk, der udføres med en enkelt presse, ved flere gange at gentage overførelsesteknikken. Kommissionen mener dog, at hvis man ser bort fra en meget restriktiv fortolkning af de forklarende bemærkninger, kan man, i betragtning af den generelle tilladelse til overførelsesteknikken i disse bemærkninger tillade den pågældende teknik i det omfang, der ikke er væsentlig kvalitativ forskel, da selve tegningen er udført i hånden.

b) Hvad angår spørgsmålet om anvendelse af en automatisk trykpresse har Kommissionen anført, at det ikke kun er den tyske version af bestemmelse 2 til tariffens kapitel 99, som klart udelukker mekaniske eller fotomekaniske reproduktionsprocesser; det samme gælder den engelske og den nederlandske version. Det må dog erkendes, at ud fra et rent syntaksmæssigt synspunkt giver den franske og den italienske tekst, i betragtning af det komma, der er placeret foran ordene »à l'exception de...«, mulighed for en anden fortolkning. Den foreslåede fortolkning modsiges dog af den omstændighed, at den sætning, der indledes med ordene »à l'exception de...«, i så fald blot indeholder en overflødig materiel bekræf-

telse af det foregående sætningsled, hvorefter pladerne skal være udført i hånden.

Kommissionen har erkendt, at forbudet mod at anvende nogen mekanisk eller fotomekanisk proces til trykning er lidet klart eller materielt ukorrekt. For det første findes der ingen fotomekanisk trykkeproces, dernæst er selv anvendelse af en håndpresse strengt taget en mekanisk proces. For så vidt det ville være umuligt at trykke alene ved hjælp af sine hænder og en litografisk sten, kan udtrykket »mekanisk« ikke have anden betydning end at udelukke processer, hvorunder der benyttes automatik.

Imidlertid støder selv denne fortolkning på praktiske vanskeligheder. Ved tegninger af en vis størrelse har stenen nemlig en størrelse og en vægt, som forhindrer anvendelsen af muskelkraft alene, således at det bliver nødvendigt at anvende en automatisk trykpresse. Følgelig fører en streng fortolkning af den pågældende bestemmelse til, at et stort antal litografier udelukkes fra kapitel 99, skønt disse litografier kun er fremstillet i et begrænset antal eksemplarer ved hjælp af en automatisk trykpresse. Et sådant resultat ville næppe være tilfredsstillende, og det ville desuden retligt være yderst vanskeligt at fastslå, om der var blevet anvendt en rent manuel trykpresse eller en automatisk trykpresse. I virkeligheden har det pågældende forbud kun mening, hvis det ikke fortolkes ordret, men således, at det betyder, at mekanisk trykning af betydelige oplag må være udelukket.

c) Kommissionen har anført, at spørgsmålet om antallet af trykte eksemplarer ligeledes opstår i relation til et kunstværks karakter af original. Da det ikke med hensyn til kunstværker, som udføres ved hjælp af trykketeknik, kan forlanges, at hvert eksemplar skal have individuel karakter, opstår det spørgsmål, om der må opstilles en kvantitativ begrænsning for at undgå, at værkets originale karakter helt går tabt.

Ifølge Kommissionen ligger vanskeligheden i, at enhver maksimumgrænse på den ene side forekommer vilkårlig, og at der på den anden side ikke er noget, der adskiller det ene aftryk fra det andet, uanset antallet. Et nummer og en signatur er ikke i sig selv nok til at skabe et kunstværk. Disse forhold er i øvrigt kun nævnt i de forklarende bemærkninger som et kriterium, der kan gøre det muligt at skelne mellem originale litografier og kopier og reproduktioner. Da det ene litografi til syvende og sidst er lige så godt som det andet, vil det i tariferingsøjemed være i strid med reglen om alene at lægge en vares objektive karakteristika til grund, som generelt anvendes i toldlovgivningen, hvis man begrænsede antallet af trykte eksemplarer. Imidlertid ville det være helt i strid med opfattelsen af kunst at tale om et originalt kunstværk, når det tilbydes på markedet i hundredevis eller i tusindevis af eksemplarer. I et sådant tilfælde ville sondringen i forhold til trykte varer fremstillet i serie henhørende under kapitel 49 ophøre med at eksistere.

På baggrund af disse betragtninger må der, trods de betydelige praktiske vanskeligheder derved, fastsættes en præcis øvre grænse for antallet af trykte eksemplarer, og man må til syvende og sidst holde sig til en kvantitativ

begrænsning ved afgørelsen af, om et litografi er et originalt kunstværk. Sagt i almindelighed bør der udvises en vis smidighed, idet man baserer sig på den nuværende praksis og tillader et oplag på 150 eksemplarer, navnlig når aftrykkene er signeret i hånden af kunstneren.

Som afslutning på sit indlæg har Kommissionen anført, at den ikke vil fremsætte alvorlige indsigelser, hvis Domstolen skulle beslutte alene at tage hensyn til, om litografierne er blevet trykt med en sten, som er bearbejdet i hånden af kunstneren, eller med en sten fremstillet ved hjælp af overførelsesteknik eller omtrykksteknik, med det formål at begrænse den kunstneriske virksomhed mindst muligt, således at det afgørende kriterium bliver den måde, hvorpå pladerne er udført.

F. A. Schockweiler
Refererende dommer